

יונתן בן 90? לא יאומן. אבל בסך-הכול, אתה מתקדם

לא רע / אשר גלעד

בעצם אצלך זה טבעי! תורשתי. אז מה החכמה? כי אבא שלך הגיע עד שנתו ה-108. אז נאחל לך עד 120 שנה, ואחר כך תחדש את החוזה. ואכן יש לנו הרבה זיכרונות משותפים. הנה:

חפיפה בכינרת: אנחנו, ילדי הגן, בערך בני ארבע, הלכנו ביום קיצי עם רבקה שטן הגננת, עברנו את הירדן על הגשר ההודי, והגענו אל החוף הצפוני השייך עד היום לכנרת הקבוצה. התפשטנו ערומים ונכנסנו. אתה ואני מתגוששים בצחוק, ומי הכנרת מגיעים לנו עד הברכיים. ולא רחוק מאתנו רבקה הגננת מסבנת את אחד הילדים בתורו ושרה לו: "גֹרֶן יֵשׁ דוֹשָׁה". שולחת אותנו להישטף במים, ומסבנת ילד אחר שעומד בתור. זה היה נפלא. ממש אהבנו את רבקה, וזה היה עוד לפני שהתחתנה עם פקר. נו נו. מה נגיד ומה נדבר. וזה היה לפני שיוסקה בק התחיל להעמיק את הירדן בעזרת הבאָר הענק. כשהסתיימה החפיפה נתנה רבקה לילדים קופסאות גדולות מפח מוחלד עם שוליים מחודדים בשביל לשחק בחול. לא רחוק היו גם ילדים מהכיתה של רוניק וריבה. תוך כדי המשחק מישוהו שעמד על הגשר צעק: "ילדים, זִיזָה נפצע בבטן מהקופסה. זיזה נפצע". ראינו אנשים רצים אתו למרפאה. לא הבנו מה קרה לו. ובשנים הבאות שכנה עננה סודית על ראשו של זיזה. לא ידענו מה הייתה הפציעה, רק הבנו שעל זה לא מדברים, ומאז לא ראינו אותו מתקלח אתנו במקלחת המשותפת. לך דע.

חיותה ושמואל אשל: היא הייתה גננת מחליפה והייתה לוקחת אותנו לטייל ומרכיבה את כולנו על "עץ הגמל". זה היה עץ שגדל על חוף הירדן הקטן והגזע שלו התעקל וצמח מקביל לקרקע, ממש כמו גב של גמל עם דבשת. ושמואל, גם הוא היה גנן מחליף שהיה מסייע אותנו בעגלת ילדים. פמיניסטיות יקרות של 2016, מה תגידו? זה היה בדגניה כבר בשנת 1930.

תחפושת לפורים: אנחנו בערך בני חמש. רבקה פקר, שהייתה קוראת לנו בהמשכים את הספר דוליטל הרופא, החליטה לקרוא פורים משותף לנו ולילדי דגניה ב' להלביש אותנו בתחפושות של הדמויות מהספר. תניק התחפש לשרה, אחותו של ד"ר דוליטל, והיא הלבישה אותנו בבגדי מלמלה ורודה ובכובע רחב שוליים כמו של לידי בריטית. מוטיק ליס ודניאל שיפריס התחפשו לדחיקסליק, ואני התחפשתי לנסיך השחור בּוּמְפּוּ, בן המלך הכושי, ורבקה צבעה לי את הפנים בשחור עז. הלכנו ברגל דרך השדות לדגניה ב', ולאחר המפגש השמח חזרנו הביתה. אימא בקושי הסירה את הצבע השחור מפניי, ותניק פשט את התחפושת בקלות. אבל לכינוי שלו מְנָקוּד נוסף הכינוי שרה'לה. למה מנקוד? תשאלו אותנו. הייתה אז בדגניה "תרבות" של כינויים, והיצירתיים ביותר היו מולה תנפילוב, יוסיק בן-יעקב ועמוס ברץ.

אהבת בעלי חיים: אנחנו כבר בני 12, תלמידי בית הספר המשותף. המורה לטבע טוביה בָּנִין הקים פינת חי ובה שורת כלובים גדולים. היו בהם יונים. ברווזים וארנבות, אבל גולת הכותרת הייתה כלוב עם תן צהוב שעלה ממנו ריח מצחין. נחשו מי היה המטפל הראשי בפינת החי? ברור שתניק. בהפסקות, כשאנחנו שיחקנו בכדור, הוא האכיל את בעלי החיים והוסיף להם מים בשקתות. הוא ועוזי אפרת מבית זרע היו צופים בתן שעות על שעות ונתנו לו שם – לֹבּוּ מֶלֶךְ קְרוֹמְפּוֹ, שם שנזכר בספר "מוגלי מלך הג'ונגל" מאת קיפלינג. נראה היה לי שהתן שבכלוב מכיר את תניק. (אוי... מה יפים הלילות בכנען. יללת תנים נוגה תחצה דמי הליל.)

החבורה הסודית: באחד מימי הלימודים בשעת הצהריים כינס יעקב בודניק המנהל את כל התלמידים והודיע: "ילדים יקרים, צרור המפתחות של כל מנעולי בית הספר נעלם או נגנב, וכל עוד הוא לא יוחזר לא יתחדשו הלימודים". אוי, כמה ששמחנו. התפזרנו וחזרנו כל אחד לביתו. נזכיר שהיינו כבר בני 13. לאחר יומיים בבית הודיע יעקב: "צרור המפתחות הוחזר, והבטחנו 'לגנבים' שרק הפעם נסלח להם". וכאן התחילו להגיע שמועות מפה לאוזן האומרות שתניק ועמנואל ממסדה מנהיגים חבורה מסתורית מִבֵּין התלמידים ושיש לה פולחנים, לחשים והשבעות, וכל זה מתנהל במערה סודית. נו טוב. כולם חזרו ללמודים, והכול כאילו נשכח. באחד הערבים קרא לי תניק והוביל אותי במורד הגבעה שבעתיד בנו עליה את "הצריפיה", והוא מסלק ענף עץ גדול, ומתגלה פתח. והוא נכנס בזחילה ואני אחריו, ונעשה חשוך, והוא מדליק נר, ומתגלה תקרה נמוכה של מערה. באמצעה עומד שולחן קטן ועליו ספר תנ"ך וגולגולת של פרה, ועל הקירות צללים מפחידים, ותניק שואל אותי: "אתה רוצה להיכנס לחבורה הסודית שלי? יש לנו רעיונות. תראה, לפני שבוע סחבנו את כל המפתחות של בית הספר. הסכמנו להחזיר את המפתחות בתנאי שיעקב המנהל לא יעניש אותנו, והוא הסכים".

הרומן הזעיר או רומנטיקה בגרוש: היינו בני 15, וקראנו רק ספרים שעסקו בציונות, ביהדות, בהיסטוריה וביישוב הארץ. ומה עם אהבה או התרגשות? יום אחד הגיעו אלינו ספרונים קטנים עם שמות מפתים כמו: "אהבה ללא גבולות" או "החלוצה העירומה" ועוד, והסופר? שומו שמים – **אביגדור המאירי המפורסם**, שרצה להתפרנס. כמובן שקראנו אותם בהסתר כשהדמיון עובר על גדותיו, ואני הייתי מסתיר אותם תחת המזרן של המיטה. יום אחד אבא תפס אותי קורא את הרומן הזעיר וכעס עלי: "אתה קורא את השטות הזו? אני לא מרשה לך". למחרת תניק סיפר לי שאבא שלו קיפניס תפס אותו קורא רומן זעיר וכעס עליו.

ספרייה על ראש הברוש: לאחר שבוע ימים הודיע תניק לכל מי שמתעניין: "על ראש הברוש שליד גן הילדים הקטן ישנה קופסה מעץ. בתוך הקופסה ישנן כ-20 חוברות של הרומן הזעיר. מי שמעוניין לקרוא, שיטפס על העץ, יפתח את המכסה ויבחר 2-3 חוברות. בגמר הקריאה בבית שיטפס ויחזיר אותן לקופסה". וכך זה נמשך זמן רב.

כדורגל א': תניק מספר לי על אירוע שקרה לפני 80 שנה. "אני בן עשר. אנחנו הילדים הנחנו שתי אבנים על הדשא שליד הגן והתאמנו בלהבקיע את השער בפנדלים. כשהגיע

תורי רוניק אחיך עמד ליד השער ושרק לבעיטת העונשין. בעטתי, והבקעתי גול. רוניק הלל אותי ואמר: 'שמע, אתה מוכשר ויש לך עתיד'."

כדורגל ב': היינו בני 13, ובכל רגע פנוי שיחקנו בכדורגל בחצר או בכל מגרש פנוי. היינו חוזרים לסוכה הגדולה עייפים וסמוקי פנים כהוגן. באחת מארוחות הערב אמרה רבקה פקר: "ילדים, אוי ואבוי לאלו שיבואו אחרי המשחק עם פנים אדומות. יהיה להם התקף לב". מספרים שהיא נתנה פעם סטירה לגבי כי הוא בא לסוכה עם פנים סמוקות.

בית אָגוּלָאָר: רבקה פקר המטפלת דאגה לצמצם את משחקי הכדורגל, ובשבתות אחר הצהריים היינו מתכנסים, ילדי הסוכה הגדולה, וקיפניס היה קורא באוזנינו את הספר "בית אגולר", שמסופר בו איך ניצלו היהודים האנוסים בספרד מהאינקוויזיציה. אהבנו אותו.

הפסקת הלימודים: באמצע כיתה י"א הודיע לנו מרדכי וינר שחברים רבים התגייסו לצבא הבריטי ולפלמ"ח ואנחנו נצא לעבוד בשדה במקומם. ואכן יצאנו לעבוד ואולי גם ל"חופש". **אהבת נעורים:** 30 בני הכשרת גורדוניה הגיעו מחיפה ומתל אביב לשנה אחת. למוליק וינר, לתניק, למוטיק פיין, לתוליק ולדניאל היו חברות מההכשרה. תשאלו איך תניק הקסים את חברתו חנה? בשעות הערב המאוחרות הוא היה מתיישב ליד הפסנתר באולם חשוך כשחנה לידו ומנגן במשך שעות את הנעימה מאת בטהובן "פור אָליז", או "לעליזה". היא לא עמדה בזה וזהו.

הגיוס לפלמ"ח: בשנת 1946 התגייס תניק ל"מחלקת משמרות". הם היו עובדים בקיבוץ שבועיים ומתאמנים כשבועיים. במחלקה הזו היו **דדו ורפול**, שהיו בעתיד רמטכ"לים. **במלחמת העצמאות** היה תניק לוחם והשתייך למחלקת הסיירים בגדוד הרביעי של חטיבת הראל. החטיבה לחמה בעיקר בהרי ירושלים ובעיר עצמה. לאחר תום המלחמה שמעתי ממנו סיפורי הערצה וגעגועים לשני חבריו שנפלו בקרבות, חיים "פוזזה", שהיה מפקד הפעולה לכיבוש בית איקסא ונבי סמואל, ("הנה מוטלות גופותינו..."), ומפקד הפלוגה מוטי אפרתי, בן גבע, שנפל בהגנה על משלט בדרך לירושלים. ("באב אל וואד, לנצח..."). **תמה המלחמה.** חזרנו מהצבא לדגניה, שעמדה בכבוד נגד התקפת הצבא הסורי ומתאוששת לאחר שנהרגו בקרב שמונה חברים ונפגע המשק. שיכנו אותנו בצריפייה, שקיבלה שם חדש.

פרוור הקניבלים: מאין השם? אז תשמעו. היינו קמים לעבודה קשה בשעה שש בבוקר ויוצאים לשדה. אחדים לבנות, אחרים ללול, אמי, גבי ואני למספוא, ותניק היה יוצא לעבוד בברכות הדגים. הייתם צריכים לראות אותו. בוקר בוקר הוא היה רץ מהצריפייה וחוצה את דגניה למוסך כשהוא שר בקולי קולות ומוחא כפיים בשמחה כמי שרץ לנשף. מרים זינגר ברקוביץ' הייתה מתעוררת מהמהומה שהיה עושה ומתחננת לפניו: "תניק, תפסיק". והוא? ממשיך בהתקף של עליזות. וכך יום יום. עד שבוקר אחד היא צעקה עליו מעומק הלב: "אתם קניבלים. די. תפסיקו". לאחר חודש ימים כתב דידי מנוסי, חברו של גבי, מערכון היתולי ושמו **קרנבל לקניבל**, ואנחנו, הנוער משוחררי צה"ל, הצגנו אותו בחדר האוכל. לא פלא שהצריפייה קיבלה את השם פרוור הקניבלים, שהייתה בו קצת "תרבות גברית".

טיולים טיולים: תניק היה מוציא את הנוער הדגנייתי לטיולים בשבתות. היינו מצטיידים באוכל ובמים, עולים בבוקר על משאית, ומוליך וינר היה מסיע אותנו אל היעד. תניק הסייר היה מוביל אותנו הצועדים כשמפה בידו ומסביר על הנוף, על הצמחייה ובעיקר על הציפורים. יצאנו בהדרכתו עם אנשי חיל האוויר למצדה ועם מדריכי גדנ"ע-ים לאילת. כשקבילתי את האחריות על הדרכת ילדי **בית יצחק** ונוער ה**צרפייה** היה תניק יוצא אתנו לטיולים לכל מקום ובכל זמן. ועוד תחביב היה לו: צילום, צילום, צילום. **כדורגל ג':** כמעט בכל קיבוץ בעמק הייתה קבוצת כדורגל. לא בדגניה א'. ערב אחד הצליח אלימלך ממעגן, ראש הליגה של עמק הירדן, לשכנע את תניק ואותי להצטרף לקבוצת הכדורגל של מעגן. במשך שנתיים, מדי שבת אחת, הייתה מכונית עם שחקנים ממעגן אוספת אותנו. הגענו אל מגרש הכדורגל, ירדנו, ושיחקנו עם לב ישראלי בקבוצה עם לב הונגרי ששיחקו בה: נְגוּשׁ, אִימִי, טִיבִי, טִיבּוֹר, וִילִי קֵדֵם, קוֹצ'יִשׁ, קִישֶׁהוֹנֵט, מִשֶׁה הַשׁוֹעֵר ופּוֹשֶׁקֶשׁ. השילוב היה מוצלח ומנצח, ובסוף השנה הוכתרה קבוצת מעגן כאלופת עמק הירדן.

מנגנים בתוף ובאקורדיון: תניק ואני ניגנו יחד לשירה בציבור. למשל ביבנאל, מדי שנה בסוכות, **בחג המושבה**, כשהנוער היבנאלי עם חיימקה לבקוב הרימו שמחה עם פרות ובירה, או **כשאליהו נאן**, הוא **דאוד אל נאטור**, ראש עיריית באר שבע, היה בא לספר סיפורי ערב על שפת הכנרת בערבים שארגן הנוער המקומי, או בערב שבילינו **בכפר נחום** על שפת ים כנרת.

מבצע קולורדו: מבצע שארגן יונתן בהשראת מפעל ספורטיבי שמתקיים בארה"ב. הוא מכחיש את זה? ובכן. היינו כעשרה צעירים, כל אחד מאתנו הכין סירה מפח גלי מקופל לשניים ואורכו שני מטרים וקורות עץ באורך של חצי מטר, אחת בחרטום ואחת בירכתיים. לאחר פרסום נרחב הורדנו באחת השבתות את הסירות למי הירדן ממערב לסכר דגניה. לאחר שריקה זינקנו וחתרנו לכיוון מנחמיה. סירתי שקעה במים לאחר 100 מטר כי לא שמרתי על שיווי משקל. אסף קיפניס התרוצץ על אחת הגדות כי סירתו שקעה במים מיד לאחר הזינוק. ומה קרה ליתר השייטים? תשאלו את תניק. זה התפרסם בעיתון במחנה.

יונתן ופינת החי בבית ברל: עברו שלושים שנה מאז שתניק טיפל בתן לזבו מלך קרומפון, בבית החינוך המשותף בדגניה, והקסם של הדגים, הזוחלים, העופות והיונקים לא עזב אותו. בשנת 1960 הזמינו אותו האחראי על לימודי הביולוגיה בבית ברל ד"ר דור ועוזרו קותי לבית ברל לשנתיים כדי שיטפל בבעלי החיים של פינת החי, שיאפשרו לנו, תלמידי המגמה הביולוגית, לערוך מחקרים ולהגיע לתוצאות. תניק הגיע למקום והיה אחראי עליו. עבורי הוא פינה 5 אקווריומים גדולים, דבר שאפשר לי לחקור את רביית דגי האמנון. הוא היה עוזר בטיפול בדגים ויצא אתי לא פעם לכנרת או למעיינות טבחה לחקור את דג הקברנון העיוור.

החברים: דייוויד אָטְנְבוֹרוֹ, איש הקולנוע, והסופר גְרָאֵלְד דָאָרְל מוסרים לך ד"ש.

מזל טוב לך, יונתן. חיים טובים עם נינה רעייתך וכל משפחתך, ותן לסקרנות להוליך אותך בכל גיל ומצב, להתעניין, לחקור ולגלות, לצפות ולטייל.

לשכני ידידי משכבר הימים, בהגיעך לגיל, גיל!

מזל טוב בשנת ה-90, נשאר לך "רק" 30 עד מאה ועשרים. נתבקשתי כשכן וכ"ידיד המחלקה" להעלות כמה זיכרונות לעבודתי עם תניק בדגים וכמו כן גם רצייתי לכתוב כמה מילות ברכה ולכן אעשה את זה ביחד. אז ככה, עוד לפני שנכנסתי לעבודתי בדגים כבר ידעתי את "משפט המפתח" להצלחה בענף זה והוא: "קודם תעבוד שנה אחת ואח"כ תתחיל להציע הצעות". משפט זה אמר יוסף פיין להרצל בנו, שאמר למוליק, שאמר לתניק, שאמר לאריק בלקינד, ואני, שחי בדגניה כל השנים, שמעתי, וביום הראשון שנכנסתי לעבודה בדגים אמרתי לתניק: "הסכמתי להיכנס לענף לניסיון, ואם אתה מתכנן להגיד לי את המשפט הזה, מחר לא תראה אותי פה". בזה הוצאתי לו את כל הרוח מהמפרשים, ואני זוכר את תניק המשתאה מהתעוזה שלי אומר לי: "אתה יכול להציע כמה שאתה רוצה, אף אחד לא יגיד לך כלום". שיטת הנוחיות בעבודה אצל תניק עלתה על כל דמיון. כשנולדה בתי הבכורה יפעת אמר לי: "שמע, סדר אתה את המים אחה"צ, לך יש בת אחת, לי יש כבר שתיים". כשנולדה בתי השנייה איילת חשבתי לתומי: יש לי כבר שתי בנות, והוא ילך לקראתי. איפה – לא לאופי שלו. תניק בנוסח הרגיל: "לך יש שתי בנות, לי כבר יש 3". וככה בנוסח הזה זה נמשך כל ה-3 שנים שעבדנו ביחד. אח"כ תניק עבר לטולגל ואני המשכתי ל"סדר" את המים אחה"צ, גם עם 3 בנות וגם אחרי זה, מכיוון שהפועל מיבנאל שעבד אתי עלה ב-15:00 על האוטובוס וחזר הביתה.

תניק ניחן בראייה של נץ. אולי עכשיו, בגילו זה, קצת קהתה עינו, אולם בברכות הדגים זה היה פשוט מפליא. תוך כדי נסיעה באונימוג או בזמן הוצאת משלוח פתאום היה עושה תנועה מהירה (כאילו נעקץ ממהו), מצביע עם היד ואומר לי: "אתה רואה את הדאייה של הדורס הזה? זה זה" ואומר לי את השם המדויק. להגיד לכם את האמת, אני מסתכל לכיוון שהוא הראה לי, מביט שמאלה, ימינה, לאופק וחזרה ולא רואה כלום. הוא עוד אומר לי בזלזול: "מה, אתך אתה לא רואה?" ורק אחרי כמה שניות, כשאנחנו מתקרבים או שהציפור מתקרבת, אני מבחין בה.

את אהבתי למוזיקה קלסית למדתי מאסף, אחיו ז"ל, וממנו. תניק גם ניחן בחוש הומור, ואם אתה מספר בדיחה טובה או שהוא מספר אתה רואה את הצחוק "נשפך" ממנו. אם יש איזו בעיה בידע כללי, לא רק בציפורים, בקיבוץ, בארץ, בעולם, בפוליטיקה ישראלית וכללית – אם הוא מתביית על הבעיה לא תזיז אותו מזה ס"מ, ואפילו אם יתברר בסופו של דבר שהוא לא צדק. באותו רגע של ויכוח אין לך שום סיכוי אצלו.

אני מתחיל להאמין בסוג רפואה אחר מהרפואה הקונבנציונלית – אצל תניק אריכות ימים ובריאות זה הכול בגלל השום והבצל. שני המאכלים האלה חיסלו אצלו את כל החיידקים, ואם הוא לא יתיימש מהם בעתיד הוא יעבור את אבא שלו. תניק מתעניין למעשה כמעט בכל השטחים: בספורט, ארכאולוגיה וגם בשחמט הוא חזק, והרבה פעמים אנו מתראים דרך משחק זה. לא אמשיך להלאות אתכם זמן רב אחרת עוד ישאלו אותי: "מה, יש לו רק מעלות? אין לו בכלל חסרונות?" את החסרונות אמנה ביום הולדתו ה-100. נשאר לי רק לאחל לו בשמי ובשם טובה אריכות ימים, הרבה בריאות ומצב רוח ומוראל גבוה, הנאה מהמשפחה המורחבת, מהמסיבות "המשפחתיות" שלנו מהבילויים שלו בחיק הטבע ובכלל סיפוק כללי מהמשך החיים.

מזל טוב וכל טוב

מאחלים לך מכל הלב

טובה וחן ברק

דגניה א' יולי 2016